

יראה קודמת

תניא לקוטי אמרים | פרק מא

שורש המצוות

אהבת ה' ויראתו הן אמנם שתיים מתוך תרי"ג מצוות, אך הן אינן רק מצוות פרטיות. כוחות היראה והאהבה מניעים את קיום המצוות כולן. התוכן הפנימי והשורש של כל מצוות העשה הוא אהבת ה' והצימאון לדבוק בו, והשורש של ההימנעות מלעבור על מצוות לא תעשה הוא יראת ה'. אולם באופן עמוק עוד יותר, יראה היא השורש גם לקיום מצוות עשה, והיא קודמת לכול - "ראשית חכמה יראת ה'".

כאשר אדם פועל מתוך רצונותיו ומבטא את כוחותיו האישיים, בלי להכניע את עצמו בפני ה', המעשים שלו נשארים בעלי ערך אנושי, ואינם מקבלים ערך אלוקי. רק יראת ה' וקבלת עול מלכותו מחוללים שינוי באדם ונותנים תוקף אלוקי למעשים שלו. לכן, גם כאשר אדם מכין את עצמו לקיום מצוות עשה, לא די בכך שיעורר בליבו אהבת ה' ועליו להתמלא תחילה ביראת ה'.

אם כך, איך מעוררים יראה בלב?

ראשית, עלינו לזכור שאיננו נדרשים לייצר את היראה בתוכנו אלא רק לגלות אותה, משום שבליבו של כל יהודי מסתתרת יראה שקיבל בתורשה מהאבות הקדושים, יראה מלמרוד בה', מלך מלכי המלכים. את היראה הזאת, הגלומה בתוכנו, אנחנו רוצים להפוך לחוויה רגשית.

אולם גם המשימה הזאת אינה קלה כל כך. לפעמים איננו מצליחים לחדור אל היראה המסותרת הזאת ולהנביע ממנה רגש חי ואמיתי! בזמנים כאלו אנחנו נדרשים לגלות את היראה לפחות במוח - לחשוב עליה, להתבונן ולהכיר בה, לכל הפחות, בהכרה שכלית.

בְּרַם, צְרִיךְ לִהְיוֹת לְזַכְרוֹן תְּמִיד רֵאשִׁית הָעֲבוּדָה וְעִקְרָה וְשִׁרְשָׁה.
וְהוּא, כִּי אֵף שֶׁהִירָאָה הִיא שִׁרְשׁ לְ"סוּר מֵרַע" וְהָאֵהָבָה לְ"וַעֲשֵׂה טוֹב".
אֵף-עַל-פִּי-כֵן, לֹא דִי לְעוֹרֵר הָאֵהָבָה לְבִדָּה לְ"וַעֲשֵׂה טוֹב"

וּלְפָחוֹת צָרִיךְ לְעוֹרֵר תַּחֲלָה הַיְרָאָה הַטְּבָעִית הַמְּסֻתֶרֶת בְּלֵב כָּל יִשְׂרָאֵל
שֶׁלֹּא לַמְרֹד בְּמֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים הַקְּדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא, כְּנֹזֵקֵי לְעִיל
שֶׁהִיא בְּהַתְגַּלוּת לְבוֹ אוֹ מֵחוּ עַל כָּל פָּנִים.

כעבד לפני המלך

התגלות יראת ה' במוח היא תוצאה של התבוננות שכלית, הקדשת מחשבה למערכת היחסים בין ה' לבינינו, כעם וכיחידים.

לגדולתו של ה' אין גבול וסוף, הוא ברא את כל העולמות, ומלכותו ממלאת את הכול ועליונה מהכול. ובכל זאת, הוא בחר לייחד את מלכותו על עם ישראל, הם עמו, והם אלה שמכתירים אותו למלך. ובאופן פרטי עוד יותר – "חייב אדם לומר בשבילי נברא העולם". כל אדם צריך לחשוב ולהרגיש שהעולמות כולם נבראו בשבילו, ומלכותו של ה' תלויה בו.

ההכרה בכך שה', שמושל בכל המציאות ומלכותו אינסופית, תולה את מלכותו באדם הפרטי שישמש לו כעבד העושה את רצונו ובכך יכתיר אותו למלך על עולמו, מעוררת בו רצון והחלטה להתמסר לדבר ה' ולעבוד איתו מתוך קבלת עול.

לקבלת העול הזאת מצטרפת המחשבה על כך שה', המולך עליו, רואה ויודע כל מחשבה וכל רגש שלו, כל התמודדות פנימית וכל החלטה, ושתייהן יחד פועלות באדם ומשפיעות על עבודת ה' שלו.

ההתבוננות שמעוררת את יראת ה' במחשבה היא התבוננות עמוקה, שראוי להקדיש לה פניות ואורך רוח, על פי כוחותיו של האדם ועל פי הזמן שברשותו, והיא שייכת במיוחד להכנה לקראת קיום המצוות.

דְּהִינּוּ, לְהַתְּבַוֵּן בְּמַחְשְׁבָתוֹ עַל כָּל פָּנִים גְּדֻלַּת אֵין־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא, וּמְלָכוּתוֹ
אֲשֶׁר הִיא "מְלָכוּת כָּל עוֹלָמִים" – עֲלִיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים

וְאֵיהוּ "מִמְלָא כָּל עֲלָמִין" וְ"סוֹבֵב כָּל עֲלָמִין" (וְהוּא מִמְלָא כָּל הָעוֹלָמוֹת וְסוֹבֵב כָּל הָעוֹלָמוֹת)

וּכְמוֹ שֶׁכְּתוּב: "הֲלֹא אֵת הַשָּׁמַיִם וְאֵת הָאָרֶץ אֲנִי מְלֹא"

וּמִיָּנִיחַ הָעֲלִיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים, וּמֵיָּחַד מְלָכוּתוֹ עַל עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בְּכֻלּוֹ, וְעֲלִיו
בְּפֶרֶט

כִּי חַיֵּב אָדָם לוֹמַר: בְּשִׁבְלֵי נִבְרָא הָעוֹלָם

וְהוּא גַם הוּא מְקַבֵּל עָלָיו מְלָכוּתוֹ, לְהִיּוֹת מֶלֶךְ עָלָיו, וְלְעַבְדוֹ וְלְעִשׂוֹת רְצוֹנוֹ
בְּכָל מֵינֵי עֲבוֹדַת עֶבֶד

”וְהִנֵּה ה' נֹצֵב עָלָיו”, ו”מֵלֵא כָּל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ”, וּמִבֵּית עָלָיו, וּבִחוּץ כְּלִיּוֹת וְלֵב
 אִם עֹבְדוֹ כְּרָאוּי
 וְעַל כֵּן צָרִיךְ לְעַבֵּד לְפָנָיו בְּאַיִמָּה וּבִירָאָה, כְּעוֹמֵד לְפָנֵי הַמֶּלֶךְ.
 וַיַּעֲמִיק בְּמַחְשָׁבָה זֶה וַיֵּאָרֶךְ בָּהּ כְּפִי יְכֹלֵת הַשְּׁגָת מַחוּ וּמַחְשַׁבְתּוֹ, וּכְפִי
 הַפְּנָאֵי שְׁלוֹ
 לְפָנֵי עֶסֶק הַתּוֹרָה, אוֹ הַמְצוּהָ, כְּמוֹ לְפָנֵי לְבִישֵׁת טְלִית וּתְפָלִין.

קבלת עול

ההחלטה לקבל עול מלכות שמים, גם אם אינה מחלחלת אל הלב ואינה מתקבעת בו כרגש של יראה, היא עדיין קבלת עול אמיתית. משום שהיא מביאה לידי ביטוי את היראה הפנימית המסתתרת בלב כל אדם מישראל, ולכן היא מחוללת שינוי במעשה המצווה והופכת אותה ל”עבודה”, כמו שהתורה מצווה אותנו: ”ועבדתם את ה' אלוהיכם”.

כאשר אדם מקיים מצווה רק מתוך אהבה ורצון טוב, הקדושה אינה מתגלה במעשה שלו, מכיוון שאין בה הכרה במלכותו של ה' על האדם, אין בה עבודת עבד. כמו העול המונח על השור והופך אותו מחיית בר לבהמה מועילה, שמעתה הוא כפוף לרצון אדונו, כך גם קבלת העול של האדם הופכת אותו לעובד ה' ומשרה קדושה במעשיו.

תמציתה של עבודת העבד היא בכך שהיא נעשית מתוך יראה מהמלך. העבד מרגיש את עול המלכות שעליו, וכל מעשיו חדורים בתחושה הזאת, עד שאפשר אפילו לומר שכוחו של המלך פועל דרך העבד. כאשר קבלת עול מלכות שמים מתוך הכרה שכלית מצטרפת ליראת ה' הנסתרת בלב כל אדם מישראל, הן הופכות את מעשה המצווה לעבודת עבד ומגלות את האלוקות שבו.

וַאֲזַי, אֵף אִם בְּכָל זֹאת לֹא תִפֹּל עָלָיו אַיִמָּה וְפָחַד בְּהַתְגַּלּוֹת לְבוֹ
 מִכָּל מְקוֹם, מֵאַחַר שֶׁמִּקְבֵּל עָלָיו מַלְכוּת שָׁמַיִם, וּמִמְשִׁיךְ עָלָיו יְרֵאתוֹ יִתְבָּרַךְ
 בְּהַתְגַּלּוֹת מַחְשַׁבְתּוֹ וּרְצוֹנוֹ שֶׁבְמַחוּ
 וְקִבְלָהּ זֶה הִיא אֲמִתִּית בְּלִי שׁוּם סֶפֶק, שֶׁהָרִי הִיא טָבַע נְפִשׁוֹת כָּל יִשְׂרָאֵל
 שֶׁלֹּא לְמַדּוּד בְּמֶלֶךְ הַקְּדוֹשׁ יִתְבָּרַךְ
 הָרִי הַתּוֹרָה שְׁלוֹמֵד אוֹ הַמְצוּהָ שֶׁעוֹשֶׂה מַחְמַת קִבְלָהּ זֶה וּמַחְמַת הַמְשַׁכֵּת
 הִירָאָה שֶׁבְמַחוּ
 נִקְרְאוֹת בְּשֵׁם ”עֲבוּדָה שְׁלֵמָה”, כְּכֹל עֲבוּדַת הָעֶבֶד לְאֲדוֹנוֹ וּמִלְכוּ

מה שאין כן אם לומד ומקיים המצוה באהבה לבדה, כדי לדבקה בו על ידי תורתו ומצותיו – אינה נקראת בשם עבודת העבד

והתורה אמרה: "ועבדתם את ה' אלהיכם וגו'", "ואותו תעבדו וגו'"

וכמו שכתוב בזהר (פרשת בהר): "פהאי תורא דיהבין עליה על בקדמיתא בגין לאפקא מניה טב לעלמא (כמו השור הזה שנותנים עליו עול בתחילה כדי להוציא ממנו טוב לעולם) כו' טוב לעולם] כו' טוב לעולם]

הכי נמי אצטריך לבר נש לקבלא עליה על מלכות שמים בקדמיתא וכך גם צריך האדם לקבל עליו עול מלכות שמים בתחילה] כו'

ואי האי לא אשתפח גביה – לא שריא ביה קדשה [ואם אין זה נמצא אצלו – אין שורה בו קדושה] כו'".

מושגים בחסידות:

"שאור אין סוף ברוך הוא הסובב כל עלמין וממלא כל עלמין"

סובב כל עלמין

סובב את כל העולמות. ההתבוננות בכך שה' "סובב כל עלמין" מגלה את אינסופיותו ואת היותו בלתי גבולי. העולם איננו יכול לבטא את המהות האלוקית והיא נותרת עליונה ונעלמת מאיתנו. האור הסובב מגלה שה' הוא הסיבה לבריאת העולם, ורצונו הוא הנותן בהם חיים.

ממלא כל עלמין

ממלא את כל העולמות. כל פרט במציאות עוסף ומכיל בתוכו אור אלוקי המחיה אותו, וכך ה' מתגלה בתוך העולמות. זהו האור האלוקי שהצטמצם וירד להחיות את כל פרטי המציאות ולהאיר דרכם, והוא מותאם לגדרי העולמות ולמגבלותיהם.

שאלות לסיכום ולחזרה:

1. מה הוא השורש של מצוות "עשה", ומה הוא השורש של מצוות "לא תעשה"?
2. איזו התבוננות מגלה את היראה שבלב?
3. איזו מעלה מוסיפה היראה בקיום המצווה?